3 1761 06925637 8

Shpytko, Osyp
Projekt na zniszczenie Rusi

DK
508
.9
G35S48
1903
c.1
ROBARTS

From the Collection
of the late

JOHN LUCZKIW

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/projektnazniszcz00shpy

Бібліотека Гриця Щипавки.
Книжочка 1.

Часть доходу призначена на селянські бурси.

„Projekt na zniszczenie Rusi.“

БІБЛІОТЕКА УКР. НАР. ДОМУ
Нр. 618
в Гефорд, Сьсн.

Подав

Гриць Щипавка.

Ціна 10 кр. (20 сотиків).

Чернівці, 1903.

З друкарні товариства „Австрия“ в Чернівцях.

Накладом Миколи Грабчука.

ЗБІРКА
ІВАНА ЛУЧКОВА

JAN
1914

БІБЛІОТЕКА УКР. НАР. ДОМУ
Нр. .....
Фонд

На слушні жалї і нарікання руських послів, підповідають гакатистично-польські верховоди звичайно, що Русинам в Галичинї добре, що їм Поляки не роблять і нїколи не робили нїякіської кривди, а Русини лиш собі буцїм то уроїли, що їх Поляки визискують... Ба, вони просто закидають нам, що мов то ми сами поступаємо зглядом них аґресивно, значить, *ми їх нападаємо,* а вони бідні *лише* „боронять ся“ перед „zdziczałą tłuszczą hajdamacką“. Польські гакатисти*) устами своїх керманичів і цивільних і духовних — вічно жалують ся на нас, що ми їм не дякуємо за сей рай, який їх „висша культура“ сотворила для нас в Галичинї; чванять ся, немов то лише вони одні на сьвітї такі чесні і справедливі, лише вони одні уміють ша-

*) Кільканайцять лїт тому, за почином пок. Бісмарка, найславнїйшого пруського мінїстра і найбільшого полїтика на сьвітї, завязало ся в Прусах нїмецьке товариство, зване: „Н. К. Т.“ (від початкових букв трйох основателїв того-ж товариства: Ганемана, Кенемана і Тідемана), яке поставило собі за задачу нищити і винародовлювати Поляків. Усїх, що годили ся з цїлями сего товариства, прозвано „гакатистами“. А що Поляки стосують те саме, а навіть в далеко більшій мірі до нас — то ми їх називаємо гакатистами. — Прим. Гр. Щ.

нувати вольности других народів; що бридять ся усякими варварствами, усякими знасилуванями горожанських свобід і загалом усїм тим, що противне поступови, культурі і засадам всесьвітної справедливости.

„Za naszą i waszą wolność!“ — кричать вони при кождій нагоді. „My Rusinom dajemy więcej, niż sami mamy...“ „My bronimy się przed rutenizowaniem miliona i dwiestu tysięcy polaków we Wschodniej Galicyi...“ „Nas krzywdzą Rusini i wypierają za San!“ — горлають у своїй безличности — „Wojsko, policya, żandarmi! brońcie nas!“ — верещать на усї заставки, наслїдуючи того цигана, що бив обома руками свойого противника і кричав: ґвавт! ратуйте!

Ота банда крикунів та лакімцїв на чуже добро блахманить сьвітови очи, що Русини народ „некультурний“, „на-пів дикий“, який вони „з кривдою для себе цивілїзують“; що часть України, особливо галицька Україна, звязана „добровільно“ з Поляками „węzłam-и“ вічної унїї; що ми так зросли ся, як, мовляв, сиямські братя і нїщо в сьвітї тої „сьвятої унїї“ не може розірвати.

Які були для нас Поляки; як виглядає і виглядала їх „висша культура“; як вони нас „цивілїзували“; яка їх чеснота і „добродїйства“, що на нас так обильно спливали і як виглядала тота „сьвята“ і „добровільна“ унїя, що нам позволила прирости до польського тїла — се ви-

каже ся в дальших серіях брошурок. Читаючи оті **історичні**, отже **правдиві документи**, чоловік просто віри не дає, кров в жилах бурить ся, волос дубом стає від тих „ласк“, від тої „висшої культури“, та „добродійств“, що спливали цїлими морями на бідну Україну. Читачі довідають ся, яким способом польська шляхта богатїла, яким способом кріпшала і сповняла свою уроєну „місию посланнїцтва на Русї“. Покищо, подаю до відомости руського загалу, а специяльно братам Русинам латинського обряда, одну цьвіточку, зірвану — не з теперішнього, лише з давнїйшого гакатистично-польського зїльничка, аби знали, **хто́ вони, за що** їх інтелїґентні Поляки **властиво** уважають і **яким способом** вони дійшли до тої чести, що їх називають: „поляками?“

А подаю тут не якісь байки, чи фантазиї, лише чисту правду; передруковую **історичний документ**, витягнувши його з книжки Теодосия Бродовича, унїятсько-руського сьвященика, архипресвитера греко-унїятської капітули в Луцьку, (що жив в 1790-их р.) під заголовком: „Widok przemocy na słabą niewinność srogo wywartej“, часть II. („Samaryusz dekretów, dokumentów i wszelkich transakcyi“) буква Д, сторона 95. Подаю тринайцять гакатистично-польських „пшиказань“, які від тодїшних часів аж до нинї служать польським гакатистам за взорець спільного пожитя і поступованя з Русинами, а якими соромили би ся і найбільше дикі люди. Всесьвітна история людства другого такого доку-

менту не достарчить. Подаю без найменших змін, в ориґінальній тодїшній польській мові і кожде „пшиказанє“ одно по другім зараз таки, мовляв, „на пляцу“, перекладаю о скілько мож, як найвірнїйше, на руське, в спосіб можливо найприступнїйший для менше осьвіченого загалу.

Сї „пшиказаня“ на знищенє Руси уложили Поляки, коли іще мали своє „крулевство“, і не були розшматовані на три части так, як тепер і коли часть України разом з нинїшною Галичиною (що насильством, підступом та ріжними хитрощами загарбали) була під їх фактичним панованєм.

Ось сей славний документ:

Projekt na zniszczenie Rusi zjednoczonej roku 1717.

„Jeżeli całość i bezpieczeństwo Państw na wzajemnéj obywatelów funduje się miłości, miłość zaś najszczególniej utrzymana bywa jednością wiary: toć my Polacy chcąc bydź w swojem ocaleni i ubespieczeni państwie, o jedność w mieszkańcach wiary z największą starać się mamy i powinniśmy usilnością; że zaś jedność tę w krajach Ruskich, tak do korony jako i WX. Litewsk. należących, najbardziej psować zdaje się, ile prostym ludziom obrządków różność, zaczém Stany Królestwa i każdy w szczególności Polak, jeżeli chce ocalić i ubezpieczyć ojczyznę, ten na siebie włożyć powinien

obowiązek, ażeby obrządek Grecki, obrządkowi łacińskiemu przeciwny, już to wzgardą, już prześladowaniem, już uciśnieniem tenże zachowujących, już innymi, ile bydź może, najskuteczniejszymi znosił sposobami".

Те саме по руськи: Коли цїлість і безпека держав основує ся на взаїмній любови горожан (обивателїв), а любов держить ся особливо лише єдностию віри — то ми, Поляки, коли хочемо себе уратувати і у своїм себе забезпечити, то маємо і повинні-сьмо з найбільшою силою старати ся о ту єдність віри у наших мешканцїв; а що сесю єдність в краях руських, що належать до корони (значить ся: корінного „крулєвства"), як і до Велик. князївства Литовського (завойованого нахабно, як і Україна — *Гр. Щ.*), найбільше, здає ся, псує те, що у простих людий є ріжні обряди — тому Стани королївства (зн. сенати і маґнати — *Гр. Щ.*) і загалом кождий Поляк, як лише хоче уратувати і забезпечити вітчину — повинен вложити на себе такий обовязок, аби *грецький обряд*, що є латинському противний, *нищив погордою, переслїдуванєм, давленєм тих, що сей обряд заховують, і всякими иншими, о скілько лише можливе, найуспішнїйшими способами.*

„Ja z dawnych przodków obrządku łacińskiego mając sobie krew przelaną, żądając z serca uszczęśliwienia mej ojczyzny i większego oraz szerzenia się wiary rzymskiej katolickiej, do wykorzenienia zabobonnych, lub jakichkolwiek obrządków Greckich,

a wprowadzenia na to miejsce wraz z wiarą świętą rzymskiego kościoła, te z mojej strony najskuteczniejsze i najzbawienniesze bydź sądzę i wszystkim prawdziwym wiary i ojczyzny miłośnikom podaję sposoby:

Najprzód tedy, ażeby tak zbawienne i pożądane wykonaliśmy dzieło, mamy się starać z Moskwą zachować niejaką przyjaźń i Monarchów tej potencyi przyjaźnych na tron Polski wynosić; jeżeli bowiem pewna, ze bardziej nieprzyjaciela, niżeli przyjaciela uważane bywają czynności, toć i Moskwa będąc nam przyjazną, przyjacielskich naszych kroków, do jakiego zmierzają celu, uważać nie będzie i rzeczy bez przeszkody swoim pójdą porządkiem, im z większym naszym zmocnieniem, tym znaczniejczem Moskwy i całej Rusi osłabieniem".

Те саме по руськи:

„Я — каже автор сего „projekt-y", — що маю в собі кров перелиту з давних предків обряду латинського, бажаючи із серця ущасливленя моеї вітчини, а також розширюваня віри римо-католицької (се лише блахман, брехня як шапка! не о віру їм ходить, лише о фабрикованє Поляків, бо після їх рецепти, хто латинської віри, той вже і Поляк. Таж є Німці латинники, Французи, ціла Італїя... чому-ж вони не Поляки? — *Гр. Щ.*), аби викорінити забобонні і всякі инші Грецькі обряди, а натомість впровадити враз зі сьвятою вірою римський костел — то усїм правдивим любителям віри і

вітчини подаю з мойого боку ось такі, а думаю, що найуспішнїйші і найлїпші способи:

Насамперед отже, аби ми виконали так спасенне і пожадане дїло, маємо старати ся заховувати з Москвою буцїм приязнь і вибирати на польський трон королїв таких, аби жили в приязни з царами московськими; бо, коли є річию певною, що більше уважає ся на чинности неприятеля, нїж на чинности приятеля, то і Москва, будучи нам приязною, не буде зважати на наші приятельські кроки, до яких вони стремлять цїлий і усе без перешкоди піде своїм порядком і чим більше буде наше зміцненє, тим значнїйше ослабленє Москви і цїлої України.

[Увага: Уважайте-ж руські люди, на нинїшну згоду Поляків з Москалями, а наших галицьких гакатистів з кацапами. Аби не дразнити Москалїв, які себе безлично називають „освободителями Славянства“, то польські гакатисти запили з нашими кацапами „брудершафт“, буцїм заприязнили ся, очивидно на те, аби дробити руські партиї і при помочи платних локаїв православія — тим лекше нищити бідну Русь. Автор „projekt-у“, говорячи про обрядки, виразно і без обиняків наказує „нищити погордою і всякими способами забобонні і *усї грецькі* обряди“, се знає і кацапня, *за що* мають їх Поляки, але служить тому, хто більше дасть сребренників, а тут рівночасно служить аж двом панам! — *Гр. Щ.*]

„Powtóre. Schlachta Ruskiego obrządku, chociaż zostająca w Unii, a tym bardziej Szyzmatycy, do żadnych ojczystych nie mają być przypuszczeni urzędów, zwłaszcza tych, na które wyniesieni mogli by nabyć przyjaciół, przyzbierać fortuny i niejaką powagą sobie, a zaszczyt wszystkim uczynić Rusinom, co na sejmach nową, bardziej jak przedtém obwarować należy konstytucyą. W szczególności zaś każdy Polak w kompaniach ma stronić od Rusina, w sąsiedstwie żadnej z nim, chyba dla swego pożytku, nie zabierać przyjaźni, w dyskursach przy Rusinie przytomnym o Ruskich zabobonach najwięcej i najobszerniej mówić etc.; a tak upewnić prawie mogę, że każdy woli obrządek odmienić i wyrzéc się, że był kiedyś Rusinem, niżeli tyle umartwienia śmierci równającego się, przez całe życie ponosić“.

Те саме по руськи:

По друге. Шляхта руського обряду, хоч вона приняла унїю, а тимменше православних Українцїв, не можна припускати до нїяких польських урядів, особливо до таких, на котрих вони могли би знайти приятелїв, ускладати маєточок, собі придбати поваги, а усїм Русинам зробити честь, що треба на соймах обложити новим законом, іще більше і острійше, нїж перед тим. Особливо кождий Поляк в товариствах має сторонити від Русина, не забирати з ним в сусїдстві нїякої знакомости, хиба для власного пожитку. (Ага! Ось як то виглядає польська етика і справедливість! — *Гр. Щ.*). В това-

риських бесїдах в притомности Русина, говорити найбільше і найобширнїйше о руських забобонах (так, нїби Мазури вільні від забобонів! — *Гр. Щ.*) і т. д., а в той спосіб можу майже упевнити, що кождий волить змінити обряд грецький на латинський, волить виректи ся свойого руського імени, забути, що був Русином — нїж через цїле житє зносити такі гризоти, що рівнають ся смерти.

[Увага. Уважайте руські люди, уважайте хрунї, тай ви „лацїнїки", яке то чудове понятє о чести, о справедливости, о християнській моралї було вже **тодї** у польських гакатистів! Отже Русина не можна припустити до нїякого уряду, аби не з'єднував собі приятелїв, аби не заробив, Боже борони, гроша, який опісля дістав би ся в спадку зненавидженому Русинови! Треба Русина висьмівати, сторонити від него, бридити ся ним — не завязувати з ним нїякого знакомства, аби вирік ся своєї прадїдної віри і народности. Однак, коли йде о те, аби польський гакатист щось вторгував, то можна! „To co innego!" Застановіть ся-ж добре, людоньки, чи сьогоднї не дїєть ся те саме? Руська мова, то „хлопська мова!" От, чому то нинї руський староста, чи взагалї висший урядник - Русин часто десять разів гірший від Поляка! Гаката з'огидила йому руську мову, а він опісля мстить ся і бісить ся сам на себе, що був колись Русином! — *Гр. Щ.*]

„Potrzecie. Majętniejsi obywatele ojczyzny do żadnych usług zwłaszcza takich, na których mogliby nabierać oświecenia, Rusinów przyjmować nie mają, chyba nadzieję mieć mogą, że swoich obrządków odstąpią; tak bowiem w prostactwie zostając, do wielkiego przyjdą ubóstwa i w ostatnej zostaną pogardzie, a zatem albo w samej nędzy upadać, albo dla jakowej promocyi obrządek odmienić będą musieli“.

По трете. Богатші обивателї Поляки не мають приймати Русинів до нїяких послуг, особливо таких, де Русини могли би набирати осьвіти, хиба тодї, як будуть мати надїю, що руські слуги виречуть ся свойого обряду і зляшать ся; бо, як Русини будуть зростати в простацтві, то цїлком збіднїють і остануть в послїднїй погордї, отже будуть мусїти або упадати, гинути з нужди, або... знов приняти обряд латинський.

[Увага. Ось чому гаката так боїть ся просьвіти хлопа! Ось чому відмовила заложеню руської ґімназиї в Станиславові! Ось де причина русько-хлопського з'убожіня та вандрівки за море!... Не дати Русинови осьвіти, а він, темний, скорше зійде на жебрака і скорше його возьмуть чорти!... Уважайже добре, хлопе! — *Гр. Щ.*]

„Poczwarte. Że jeszcze znaczna część Rusinów majętnych w miastach i miasteczkach, na Rusi funduwanych znajduje się i tych do niedostatku i

niewiadomości przyprowadzać trzeba, ażeby ani rozumem dać rady sobie nie mogli. — To zaś w następujący wykonać można sposób: Jeżeli miasta będą w dobrach ziemskich, dziedzice jednym wprowadzeniem żydów i lokowaniem ich w rynku zgubią Rusnaków. Ci bowiem przez naturalną żydowską przebiegłość wszystkie do siebie zagarną zyski, i Ruś w mieście skupiwszy na przedmieście do pańszczyzny wyszlą. Jeżeli zaś miasta będą królewszczyzną mianowane, z tych w pomiejszych mieszkańcy mają bydź pod pretextami od JW. Starostów do pańszczyzny robienia wyciągani powoli przyuczani; w niektórych zaś oprócz wprowadzenia żydów dla wyż pomienionéj przyczyny, wprowadzić nieco potrzeba rzymskich katolików, a potem od przełożeństwa i wszelkiej w mieście zwierzchności jakiżkolwiek czyniącej profit odsadzić Rusnaków, samych tylko utrzymując przy tychże rzymskich katolików. Jako też i w tym trzeba pilność mieć, ażeby wszelkie dekreta z Magdeburgii i inne pisma po polsku a nie po rusku wychodziły, a tak Rusnacy więksi, jak byli, prostacy zostaną, i żadnej w miastach nie będą mieli ani mocy, ani powagi".

По четверте. Позаяк іще значна часть маючих Русинів жиє по містах і місточках, фундованих на Руси, то і тих треба припроваджувати до недостатку і несьвідомости, так, аби собі навіть розумом не дали ради. Се можна виконати в слїдуючий спосіб: Коли міста в добрах земських, то дїдичі знищуть Русинів самим впроваджуванєм жидів і уміщуванєм їх

в середині міст, т. є. в ринках. Жиди, яко з природи хитрі, загорнуть у свої руки всякі зиски, і, викупивши руські доми, вишлють Русинів на передмістя — до панщини. Русинів же з міст вольних, т. зв. королївських, особливо з поменших, мають старости під ріжними претекстами наганяти і поволи приучувати до робленя панщини; в де-яких містах, то окрім впровадженя жидів для висше наведеної причини, треба також де-що впровадити римських католиків, а відтак відсадити Русинів від зверхности і загалом від усяких урядів, які хоч би лише маленькі зиски їм приносили, держачи і форитуючи натомість самих лише католиків. А ще й на те треба пильно уважати, аби всякі декрети з Маґдебурґії і ріжні инші письма виходили не по руськи, лише по польськи (точ в точ те саме, що й сьогодні! — *Гр. Щ.*), а в той спосіб Русини остануть ще більшими простаками, як були і не будуть мати в місті анї нїякої сили, анї поваги.

„Popiąte. Najtrudniejszy w téj zbawiennej osnowie do rozwiązania węzeł są Władykowie i Popi, z których potrzeba pierwszych zaślepić, ażeby nie widzieli wszystkiego, drugich obarczyć, żeby się ani w górę nie wznosić, ani myślić lub czynić, co by chcieli, nie mogli. — W tym i w drugim punkcie naszym, jak z Władykami, jak z Popami postąpić trzeba, wyrażę sposoby. — Władykowie oprócz tego, jako warowano konstytucyą, że powinni być szlachta, mają być nominowani tacy,

którzyby z familiami rzymskiego obrządku spokrewnieni byli, ażeby tym świadcząc, i za życia wielkich nie zbierali dostatków, i co po ich śmierci pozostanie, nie Rusnakom, ale Polakom dostało się w sukcessyi. Nadto my i sukcessorowie nasi nigdy nie mamy dopuszczać Biskupom Ruskim mieszczenia się w senacie, żeby swemu obrządkowi nie czynili powagi, o promocyą swoich Rusinów nie starali się, dystyngowanych i wziętych w ojczyznie osób nie jednali sobie przyjaźni, a najbardziej co do teraźniejszej ściąga się materyi, ażeby i myslą tego nie dociekli, co względem ich całej Rusi w subtelności projektować się i wykonywać będzie".

По пяте. Найтяжшим узлом до розвязаня у тій спасенній основі — є руські епископи і сьвященики, з яких перших (себ-то: епископів! — *Гр. Щ.*) треба заслїпити, аби усего (того їх лотровства — *Гр. Щ.*) не бачили, а других, т. є. попів, так обтяжити, аби не могли рости в гору, анї мислити, анї робити того, що захотїли-б. — У сїй і другій нашій точцї, себ-то: як треба поступати з владиками і сьвящениками — подаю такі способи: Епископів, окрім сего, як є застережене уставою, що мають бути лише шляхтичі — треба іменувати лише таких, що спокревнені з родинами латинського обряду, аби тих спомагаючи, не збирали за житя великих достатків, а що остане по їх смерти, то щоб діставало ся в спадщинї не Руспнам, лише Полякам. Окрім сего ми і нащі потомки не маємо

пускати руських епископів до сенатів *), аби не робили поваги (чести) свойому обрядови, не старали ся о промоциї (зн., аби не старали ся о посади!) для своїх Русинів, та аби не єднали собі приязни знаменитостий польсько-шляхотських в королївстві, а найважнїйше, що якраз дотичить нинїшного проекту, аби навіть їм через думку не майнуло, що ми для цїлої Руси в секретї приготовлюємо і що буде ся виконувати.

„Poszóste. JW. Biskupi nasi wszyscy w pospolitości, wziąwszy się (jak mówią) za ręce, mają to powoli z usilnym wykonywać staraniem, ażeby Władykowie Sufraganów tylko tytuł mieli, pod taką dependencyą i zwierzchnością zostając, ażeby oni i ich Popi od naszych prałatów wizytowani, a w nieprzystojnościach publicznie karani, i w zabobonach swoich przestrzegani byli. Tak bowiem Władykowie przeciwić się wszystkiemu tyle nie będą mieli mocy, i pospólstwo przymuszone do zwierzchności rzymskiej, łatwo się w czasie do odstąpienia najessencyonalniejszych swoich nakłoni obrządków“.

По шесте. Наші усї загалом польські біскупи, взявшись за руки, мають звільна, але

*) І справдї до самого упадку Польщі анї один руський владика не був допущений анї до сойму, анї до сенату, мимо того, що в початках унїї обіцяно Русинам цїлковиту рівноправність. Лиш митропол. Л. Кишцї дали раз крісло аж на кінци за польськими біскупами та прилатами і то аж тодї, коли упімнув ся тодїшний англїйський амбасадор в Польщи. — Прим. Гр. Щ.

усїми силами працювати над тим, аби руські епископи мали лише титули суфраґанів (значить тільки, що заступників!); остаючи під зверхною властию польських біскупів, мають приймати візити (розуміеть ся: urzędow-i) наших пралатів, які будуть мати право карати їх публично за ріжні „неприличности“ і перестерігати та картати за їх забобони. В той спосіб епископи не будуть мати стілько сили усему противити ся, а простий люд, примушений до зверхности римо-католицької, з часом дасть ся легко наклонити до того, що зріче ся найважнїйших артикулів віри і свойого обряда.

„Posiódme. Popi jak najwięksi są czasów naszych prostacy, w niczym nie biegli nieukowie, i takimi jeżeli na zawsze zostaną nie będzie to przeszkadzać, ale owszem dopomagać do łatwiejszego wykonania skutkiem projektu tego; w niedoskonałości bowiem i niewiadomości będąc, ani początku swoich obrządków, od kogo i kiedy postanowione wiedzieć, ani przyczyn, dla których są do kościoła Ruskiego wprowadzone poznawać, ani ludzi, że te prawdziwie od śś. Ojców Greckich pochodzą, nauczać, ani jaśnie i dowodnie, **że są w niczym nie odmienione i nie zabobonne** probować, ani na koniec ich zniesieniu sprzeciwiać się rozumnie będą mogli. — Do utrzymania zaś ich arcy nam potrzebnego w tej grubej ciemności, środek najskuteczniejszy bydź rozumiem ubóstwo, w którem jak dotąd zostawali nędzarze, tak z niego i nie wydobędą się nigdy, jeżeli z nimi w ten postąpimy sobie sposób:

Najprzód tedy trzeba, żeby kollatorowie żadnych nie czynili erekcyi, z przyczyny: że każdy święcący się na popa musi sobie grunt ten kupić dla żywienia siebie i familii, którego używał jego antecesser. Ani tak przedający podpadać będą symonii, jak mnie teologowie nasi nauczyli. Jeżeli gdzie się dawne znajdują erekcye i na takich miejscach od mających się święcić, mający już praesentandi przy daniu prezenty brać mogą pieniądze bez żadnego skrupułu, nie za prezentę, żeby nie było jakie rzeczy Bogu ofiarowanych przedanie, ale żeby zaraz w początku zostawić Popka w niedostatku, aby sobie książek zabobonnych i szyzmatyckich nie miał za co kupić. W daniu zaś prezenty nie mają się wyrażać grunta specifice, gdyżby takie prezenty za erekcye stanęły, ani też wszystkie wolności, jak mają nasi xięża, dosyć będzie w ten sposób, jak mi się zdarzyło czytać pewną kopią: Ja N. N. prezentuję N. N. uwalniając od wszelkich powinności dworskich, podorożczyzny etc. — Tak to rozumnie nieśmiertelnej godni chwały Polacy starsi przodkowie nasi czynili. Dla tego też jeżeli nie więcej, to równie albo mało co mniej z Popa, jak i z chłopa profitowali; nie godziło się bowiem nigdzie Popkowi brać wódki, tylko u żyda arendarza, którą gdy na drodze przejąwszy wytrząsł, albo w domu znalazł, z kąd inąd przywiezioną, wołów parę zaraz z obory popowej wyprowadzał. — Nie wolno było zemléć, tylko w wyznaczonym sobie młynie, którą ustanowę gdyby Popek przestąpił, żyd odbiwszy komorę lub spiżarnię, mąkę i wszystkie le-

guminy zabierał. — Tymi i tym podobnymi środkami nasi przodkowie wiele Schyzmatyków do jedności kościoła przymusili. — Jakich i my używając, resztę da Bóg poczynimy unitami, a potym wszystkich na rzymskich przerobimy katolików.

Będzie i to rzeczy naszej pomagać wiele, jeżeli popom poddanych naszych zdzierać i z nich wspomagać się nie pozwolimy. W szczególności tedy ekonomowie i administratorowie dóbr, jeżeli śmierć kogo do innego przeniesie życia, powinni będą do siebie sukcessorów zawołać zmarłego gospodarza, i naznaczyć im, co od pochowania zapłacić mają, a gdy Pop wyznaczoną kwotą kontentować się nie będzie i zmarłego pogrzebać nie zechce, niech gromada do jego rezydencyi zaniesie trupa. Tak i od innych administrowania sakramentów cenę Popowi dwór naznaczać powinien; co gdy skutek swój weźmie, przeszkodzimy Popom, że koni, wołów, krów, ruchomości legowanych, a czasem i wymogłych od chłopów brać nie będą, przeszkodzimy wszelkim ich wyderkasom i zdzierstwom tak za sakramenta, jako i za zmyślone ich sakramentalia, a tym samym zostawimy ich w takim niedostatku, że i sukni przystojnej, tymbardziej pysznéj sprawiać za co nie będą mieli, cóż dopiero w potrzebie opatrywać się w książki? albo co większa dzieciom swoim dawać dobrą edukacyą: bo na tych szczególnie wyderkasach i na pracy rąk wszelkie ich dochody, fundusze i wszelkie do życia zostają sposoby. — W pospolitości zaś wszyscy mamy się starać na sejmach i podać ten JW. Bi-

skupom naszym projekt, ażeby synodaliter, co od którego administrowania sakramentu każdy płacić ma postanowili i obowiązali Episkopom, ażeby processami wydanymi do swoich Protopopów czyli Namieśników obwieścili, jaką się kwotą i za co ma i powinien kontentować. — Tymi tedy postępując sposobami w pożytecznym nam, a Rusinom nieznośnym ubóstwie utrzymamy Popów, i nadto jeszcze zjednamy ku sobie przez te pobłażania przychylność, a Popom nienawiść chłopów naszych i łatwiej ich przychylnych na swoją, kiedy zechcemy stronę obaczymy".

По семе. Що попи є найбільші простаки наших часів, в нічім не біглі неуки, то се — як такими на завше останутъ ся — не лише, що в нічім не зашкодить, а навпаки, буде ще нам помагати і улекшить роботу що дотичить сего проєкту; бо остаючи в несовершенстві і несьвідомости, не будуть знати початків своїх обрядів, коли і ким вони постановлені, не будуть знати і пізнавати причин, задля яких оті обряди впроваджено до руської церкви, анї не будуть могли людий научати, що вони справдї від сьвятих Отцїв грецьких походять, анї не зможуть ясно і доказово твердити, що вони в нічім не змінені і незабобонні, анї вкінцї не будуть могли розумно супротивляти ся їх знесеню. Найуспішнїйшим средством до удержаня їх у тій нам архипотрібній темнотї — уважаю убожество, з якого, як доси були нуждарями — так нїколи з него і не видобудуть ся, як лише з ними ось

як будемо поступати: Найсамперед отже треба, аби колятори (дїдичі!) не фундували нїяких ерекций (значить, аби не фундували попам землї, анї нїчого!) з тої причини, аби кождий, що висьвячує ся на попа, мусїв собі *купити* на виживлюванє себе і родини той ґрунт, який уживав його попередник. В той спосіб продаючі не будуть мати гріха — як мене учили наші теольоґи. 2. Як же де є давні ерекциї, то і на тих місцях колятори можуть брати гроші від того, що висьвячує ся на попа і то без найменших скрупулів (правда, що гарна мораль і етика? — *Гр. Щ.*), очивидно не за презенту, аби се не виглядало, що продає ся які Богу жертвовані річи („Jak nie kijem, to pałką!" — *Гр. Щ.*), але, аби зараз на самім початку лишити попика в недостатку, щоб собі не мав за що купити забобонних та шизматицьких книжок. В даваню презенти, не мають ся вправжати ґрунти *specifice* (т. є. де, кілько, що і як? — *Гр. Щ.*), бо такі презенти могли би мати значінє ерекциї (віковічної фондациї! — *Гр Щ.*), анї також усїх тих вольностий, які мають наші польські ксьондзи — доста буде в той спосіб, як раз менї лучало ся читати певну копію: Я Н. Н. презентую Н. Н., звільняючи від усяких двірських повинностий, подорощини і т. д. — Ось так то розумно робили безсмерної слави гідні Поляки, наші предки. І тому отже як не більше, то рівно, або й мало ще менше, користали з попа, як і з хлопа; бо не можна було попови брати нїде горівки, лише

у жида арендаря, а як жид витряс, перенявши де на дорозї, або таки і дома знайшов привезену від когось другого, то зараз випроваджував попові воли з обори. Не вільно було і змолоти, лише у визначенім собі млинї, а як би попик був сесю установу переступив, то жид, розбивши попову комору, заберав муку і всякі инші віктуали. Такими і тим подібними способами наші предки багато Шизматиків примусили (дуже гарні „способи!“ є чим похвалити ся! — *Гр. Щ.*) до єдности церкви (значить — ополячили! — Гр. Щ.). І ми, уживаючи таких способів, дасть Бог, решту поробимо унїятами, а відтак усїх переробимо на римських католиків.

А ще й то буде нашому дїлу багато помагати, як не позволимо попам здирати наших підданих і запомагати ся з них. Особливо отже, коли в селї хтось умре, то економи і управителї дворів і дібр, мають приклика́ти до себе спадкоємцїв небіщиків і назначувати їм суми, які мають платити попам за похорони; коли-б такий піп визначеною йому сумою не вдоволяв ся і не хотїв ховати померлого, то нехай громада занесе трупа до його помешканя. Так само і за всякі инші духовні чинности цїну має попови назначити двір; а як се уже закорінить ся, то перешкодимо попам, що не будуть брати від хлопів коний, волів, коров і рухомостий, так лишених попам тестаментарно, як і загалом лише жаданих; далї, перешкодимо всяким попівським видеркасам і здирствам так за справдїшні, як

і за придумані духовні чинности, а тим самим допровадимо їх до такого недостатку, що не будуть мати за що справити собі вже не панської дорогої, але навіть звичайної, скромної реверенди, — а щож доперва говорити о куповаию собі книжок? або, що більше, о посиланю своїх дітий до шкіл? бо особливо в тих видеркасах і в праці рук містять ся усї їх доходи, фонди і всякі способи до житя. Загалом усї маємо старати ся на соймах і подати сей проєкт нашим біскупам, аби установили таксу (цїнник), після якого оплачувалоб ся церковні треби і з'обовязали руських епископів, аби ті оголосили і наказали протоєреям, або своїм заступникам, яку суму і за що попи мають брати і якими сумами повинні вдоволяти ся. Поступаючи тими способами, удержимо попів у тім для Русинів нестерпнім, а для нас пожиточнім убожестві, а найважнїйше, що через те хлопи будуть *нам* прихильні (он куди стежка в горох! — Гр. Щ.) а зненавидять попів і тодї, маючи прихильність наших хлопів, легко і коли схочемо, будемо їм мати по своїй сторонї.

„Poósme, Familie Popów mają bydź ze wszystkiem do zwierzchności dworskiej pociągane i za najmniejsze wykroczenie lub sprzeciwienie się dla większego ich poniżenia surowiej karane. — Tudzież ogłaszać potrzeba, że synowie każdego Popa, popowicze zwani, oprócz jednego, który na miejscu ojca swego ma być Popem, od poddaństwa nie są wolni, że nie mają w miastach wolnych osiadać, ani też

z jednego miejsca na drugie przesiadać się. Gdy zaś rozumnymi stawszy się, wiary tym zwyczajnym bezfundamentalnym powieściom dawać nie będą, będzie należało postanowić konstytucyą pod pretextem, jakoby pociągania ich do ćwiczenia się w naukach, naprzykład taką: a którzy z popowiczów nie będą doskonale uczeni. niech będą wiecznymi swoich panów poddanymi.

Że zaś mają wstęp wolny do szkół naszych publicznych, jak wszystkie dzieci szlacheckie, więc szlachta ma ich prześladować. ojcowie nieznacznie podadzą na to sposób, w czém nauczyciele jako rozumni, wiem, ba i sam doświadczyłem, nie tylko dyssymulować będą, ale nawet i sami pomogą prześladować. Niech zaś nikt nie sądzi za rzecz przyzwoitą wszystkim im szkół zabraniać z przyczyn: 1. Że szlachetne dzieci, jak zwyczaj bywa w bujnej młodości pobłądziwszy w czém i wykroczywszy, błąd i wykroczenie złożyć będą mogli na Rusinów. 2. Że Rusnakowie od xieży naszych dobrze oświeceni, lud ruski bardziej w tém objaśniać będą, że rzymskie sakramenta są tak ważne, jako i Ruskie, że się obrządki jedne drugim nie sprzeciwiają, że wiara Rzymska z Grecką jest jedna. Co wszystko w czasie do łatwiejszego upartych umysłów Ruskich nakłonienia pomódz może".

По осьме. Родини попів, за найменші провини, або супротивленя, мають бути потягані увівсїм до зверхности двірської і строго карані, а то задля ще гіршого їх пониженя. Також треба оголошувати, що сини кождого попа,

звані поповичами, окрім одного, що має бути попом на місце свойого батька — не є вільні від підданства, що їм не вільно осїдати у вольних містах, а переносити ся з одного місця на друге. А коли-б вони нарозумили ся і не схотїли давати віри тим звичайним і без'основним повістям, тогди треба буде постановити на се закон, убравши його в претекст, що буцїм то має ся їх потягати до вправ в науках. Закон сей мав би приміром так звучати: а котрі з поповичів не будуть знаменито учені, то нехай будуть вічними підданими своїх панів.

А що вони, як усї шляхотські дїти, мають вільний вступ до наших публичних шкіл, то шляхта має їх переслїдувати, батьки подадуть на се незначно спосіб, а учителї, як розумні, не лише будуть дивити ся на се крізь пальцї, але навіть і сами поможуть переслїдувати — се я знаю, бо сам уже досьвідчив того. Та однак нехай нїхто не вважає річию приличною — забороняти *усїм* поповичам шкіл, ось з яких причин: 1. Дїти шляхотські, як се буває в звичаю, в буйній молодости блудять де в чім і пустують, отже усякі свої блуди будуть могли зложити на Русинів. 2. Руснаки осьвічені добре нашими ксьондзами, будуть могли руський люд лїпше в тім об'яснювати, що римська релїґія і тайни так само важні, як і грецько-руські, що обряди одні другим в нїчім не противні, та що віра римська а грецька — то одно („to wszystko jedno!“ — Гр. Щ.). Усе те з часом

може помогти до скоршого наверненя на польське руських упертих умів.

„Podziewiąte. — Jeżeliby zaś fato aliquo, czego się nie spodziewam, Rusnacy przyszli do należytyj doskonałości, w ten sposób zda się z nimi postąpić, to jest: wmawiać w tych, którzy chcą być w stanie duchownym, ażeby bezżenne prowadzili życie, i czynić im zacniejcze nad innych uszanowanie, większe dawać wolności, pomnażać dochody etc. A gdy tak wszyscy zabierający się do kapłaństwa bezżennego chwycą się życia, pod ten czas zupełny zamysłów naszych odbierzemy skutek: albowiem kiedy bezżenni Popi umierać będą, zbędzie na takich, którzyby ich zastępywali miejsca — chłopskim synom zabronimy uczyć się — popowiczów nie będzie — szlachty też ruskiej mało, i to prosta, przyjdzie tedy na to, że obrządku naszego rzymskiego plebanów naznaczać będziemy. — Więcej też nam nie potrzeba“.

По девяте. Коли-б недай Господи, чого однак не сподїю ся, Русини прийшли до належитої досконалости, то тогди треба з ними поступати в той спосіб, а то: у тих, що хотять остати в станї духовнім, вмовлювати, аби провадили житє безженне і таким віддавати більшу пошану від других, більші давати вольности, помножувати доходи і т. п. А коли усї ті, що віддають ся станови духовному, візьмуть ся за провадженє житя безженного, тогди наші замисли цїлковито здїйснять ся і ми справу виграли; бо як вимруть безженні попи, то не

стане таких, щоби заступили їх місця — хлопським синам заборонимо вчити ся, поповичів не буде, руської шляхти за мало, а й то простота, отже прийде до того, що руські парохії будемо обсаджувати польськими ксьондзами. Більше нам і не потрібно.

„Podziesiąte. — Najbardziej z siebie uparci i drugich w uporze utrzymują Rusnacy de plebe, pisma swoje czytać umiejący; znieść tedy w nich przyczynę uporu, a tak i upór sam ustać musi. W czym łatwo sobie poradzimy Polacy, kiedy zabronimy uczyć się po szkołach, przy cerkwiach będących chłopskim synom; z czego nie tylko wyż wyrażony pożytek mieć będziemy, ale nadto tym sposobem uchronimy się szkody, którą częstokroć w poddanych ponosić musimy (а уважай добре, хлопе! — Гр. Щ.), wyuczony bowiem chłopek w prostej wieśniackiej szkółce z pod własnego pana o mil kilkadziesiąt uciekając wolności szuka. Naco Województwo Ruskie, Wołyńskie, Podolskie i Bracławskie z ziemiami do siebie przyległemi użalają się. Powinniby tedy w instruktarzach swoich ekonomowie i administratorowie mieć zalecenie pilnego przestrzegania, ażeby się chłopskie dzieci nie do książek, lecz do pługa, sochy, radła, cepa przyzwyczajali“.

По десяте. Найгірше уперті і других в упорі удержують поміж Русинами, то ті прості хлопи, що вміють читати руське письмо; отже треба усунути причину їх упертости, а тогди й упертість сама зникне. У тім ми, Поляки,

легко собі порадимо, коли заборонимо хлопським синам вчити ся по школах, що знаходять ся при церквах; з чого будемо мати не лише ті користи, б які нам ходить, у тім проєктї, але понадто, в той спосіб обезпечимо ся від шкід, які часто мусимо поносити від наших підданих, бо вивчений у своїй простацькій шкілцї хлоп утїкає кількадесять миль від свойого пана і шукає волї, на що дуже нарікають воєвідства: Руське, Волинське, Подільське і Брацлавське, разом з доохрестними землями. Отже економи і управителї дібр повинні мати накази, аби пильнїйше вважали на хлопів, щоб хлопські дїти не заглядали до книжок, лише привикали до плуга, борони, батога, цїпа, рискаля і т. д.

„Pojedenaste. Dla łatwiejszego potępienia w czasie Rusnaków wszystkie trafiające się w obrządkach nieprzyzwoitśoci, zelżywe słowa i postępowania przeciw Rzymianom, częste Popów historye, o które między tak wielką ich liczbą nie trudno, w osobny regestr zanotować by należało, ażeby gdy ten projekt do swego skutku przychodzić będzie, świat widział słuszne przyczyny tej czynności Polaków. Gdyby zaś na tych prawdziwych tłumiących Rusinów zbywało zarzutach (co między najmędrszym nawet i najlepszym być nie może ludem) skuteczna będzie na poparcie zamysłów naszych, pięknie ułożone na nich rozgłosić fikcye, a skuteczniejsza jeszcze pod Popów, ba i samych ich Władyków imieniem, stosując się do przyzwoitości czasu, szkodliwe Rzeczypospolitej, szkodliwe imie-

niowi Polskiemu, szkodliwe wierze katolickiej rozrzucić sekretnie ruskie pisma. Byłoby to wielkim swoich czasów na zniesienie w Polszcze Greckiej religii dokumentem, i mocnym stanu duchownego, jako i świeckiego tak senatorów jako i rycerstwa do wykonania zbawiennego dzieła zachęceniem".

По одинайцятє. Аби Русинів з часом тим лекше здушити і осудити, треба нотувати в осібний реєстр усї неприємности, усї обидливі слова Русинів против католиків, усї часто лучаючі ся попівські історийки, о які дуже легко, коли зважить ся, що тих попів є так багато, — дальше усї поступованя против католиків, а то на те, аби цїлий сьвіт бачив, що Поляки буцїм то мали слушні і справедливі причини, стосуючи до них сей повисший проєкт (зн., аби заблахманити сьвітови очи! — Гр. Щ.). Коли-б однако забракувало таких правдивих фактів, що компромітували би Русинів — чого не може бути і забракнути навіть між найлїпшим і найрозумнїйшим людом — то на попертє наших замислів дуже успішною річию буде, коли оголосимо гарненько на них уложені фікциї (зн.: бріхнї! — Гр. Щ.); а ще успішнїйше буде, коли підшиємо ся під імя попів, а навіть самих руських епископів і відповідно до приличности часу, (уважайте добре, хлопи! — Гр. Щ.) **розкинемо в тайнї руські письма,** шкідливі польському імени, польській державі і католицькій вірі. Було-б се великанським документом свойого часу, на знесенє в Польщі грецької релїґії і

сильною заохотою до виконаня сего спасенного діла так для стану духовного, як і сьвітського, для сенаторів і війська.

„Podwunaste. Po uczynionych tych przez czas umiarkowany przygotowaniach, rzeczy nie mają się raptownie, nie wszędzie razem, owszem ani na wielu miejscach. Potrzeba zacząć w zakątkach krajów, gdzie więcej katolików jak Rusinów, a zacząć nie bez przyczyn — zadając naprzykład Popom złe życie, gorszące obyczaje, nieumiejętność, albo niepilność w nauczaniu wiary, niedbalstwo w administrowaniu do zbawienia potrzebnych Sakramentów, i inne tym podobne absurda. — A tak powoli rostropnie i mądrze, gdy na niektórych miejscach już to zachęceniem, już zdradą, już postrachem Rusnaków przemienimy na Rzymian, pójdzie in praejudicium, że za łaską Boga (уважайте руські люди, що за релїґійність була у тих польсько-гакатистичних драбів! Допускали ся *сьвідомо* найпідлїйшого і найперфіднїйшого злочину і числили при тім іще на поміч і „łask-y Boga!“ — Гр. Щ.) kraj cały w Rzymskie z wszystkich pożądaniem zakwitnie obrządki“.

По дванайцяте. Коли поробимо уже в умірениім часї приготованя, то не треба до усего того брати ся нагло, не усюди разом і не від разу в богатьох місцях. Найперше треба зачати в закутках країв, де є більше католиків, нїж Русинів; а зачинати треба *не* без причин! лише закидати попам неморальне житє, згіршу-

ючі обичаї, неспосібність, або непильність в научуваню віри, недбалість в сповнюваню і відправлюваню церковних служб, які конче до спасеня душ потрібні і инші тим подібні небилиці (А чуєте людоньки? Сами признають ся, що треба вишукувати бріхнї! — Гр. Щ.). А як в той спосіб поволи, хитро і розумно будемо поступати, в де-яких місцях заохотою, в инших **зрадою,** або **пострахом, грозьбами** Русинів будемо перекабачувати на католиків, то усе піде як з платка і швидко, *при помочи божій*, цїлий руський край — як собі усї Поляки бажають — стане ся католицько-польським.

„Potrzynaste. Że zaś lud Ukraiński, Podolski i Wołyński, przy swoej obstając wierze, gotów podjąć rebelią, w takowych przypadkach, *jeżeli łatwo wyzabijać* nie będzie można, ani też małością wojsk Polskich powstrzymać buntujących się, odżałować powinna rzeczpospolita tej szkody wszystkich takowych zelantów *Tatarom oddać na usługi,* prędko ich jak swoich schwytają, a kraj pozostały *ludem Polskim i Mazowieckim osadzić.* Ani tu sądzić należy, żeby Moskwa za Rusnakami, kiedy już unitami zostaną, miała się interesować. Wiedzieć bowiem potrzeba, że unitów w większej mają, jak nas nienawiści, i radziby ich za odstąpienie Szyzmy w największym widzieć nieszczęściu. Ale choćby i przychylna była unitom Moskwa, taką ją jak zechcemy dla nich uczynić możemy.

Tymi tedy i tym podobnymi stopniami z Rusnakami postąpując ten niewątpliwy w czasie od-

bierzemy pożytek, że lud królewstwa Polskiego w zobopólnej miłości, zgodzie i jedności zostawać będzie, że Polska szacowniejsza, mocniejsza i postronnym, straszniejsza stanie się, że religia Rzymska katolicka, więcej jak mil 160 wszerz i wzdłuż zakwitnie, słowem, że wszyscy mocni i ocaleni zostaniemy.

Tu przy końcu i tę amxymę uważamy, że jako Ruś w swoim zostawiona obrządku, lub za oderwaniem się od moskiewskiej Szyzmy, lub za powróceniem do tejże zdała by się grozić upadkiem Polszcze, tak gdy ją przemienimy na Rzymian, odbierzemy najprzód nadzieję Moskalom jéj odzyskania, potém ściśle z nami złączoną uczynimy Moskwie nieprzyjazną. — Co daj Boże Amen".

По тринайцяте. А що люд український, подільський і волинський, боронячи своєї віри, готів піднести революцию, то в таких случаях, **як не буде можна легко усїх вимордувати,** анї малою скількостию польських війск бунтуючих ся повздержати, — польська річпосполита повинна віджалувати шкоди і усїх бунтівників (оборонцїв своєї сьвятої батьківської віри і язика! — Гр. Щ.) *віддати в татарську неволю,* вони їх вилапають як своїх — а полишений Русинами край, **скольонїзувати нашим людом мазурським і мазовецьким.** Не бояти ся, що Москва буде боронити і інтересувати ся Українцями, як будуть вже унїятами, бо треба знати, що Москалї гірше ненавидять унїятів, нїж нас

самих і за те, що покинули батьківську віру православну, раді-б Русинів бачити в якнайбільшім нещастю. Та хочби Москва і була прихильна для Русинів-уніятів, то ми, як схочемо, зробимо її ворогом.

Поступаючи з Русинами такими і тим подібними способами, осягнемо з часом тую безсумнівну користь, що у люді польського королівства запанує нарешті взаїмна любов, згода і єдність, що Польща стане ся більше поважна, сильнійша і страшнійша для пограничних держав, що римо-католицька релїґія зацвите вдовжки і вширшки більше, ніж 160 миль, одним словом, що ми станемо ся міцні і уратуємо ся.

На закінчене іще й те мушу додати, що коли би Русь полишена у своїм обряді, грозила упадком Польщі через те, що хотїла би відірвати ся від московського православія, або й повернути до него, то, коли її перекабатимо на католиків, тим самим відберемо найперше надію Москалям на відзискане її, а опісля тїсно з нами звязану, зробимо сесю Русь ворогом Москви. — Що дай Боже Амінь.

Кінцева увага.

Ну, і що-ж Ти на се бідний руський хлопе? Як Тобі подобало ся те, що тут написане? Чи не закипіла у Тобі кров, не стиснулось Твоє мужицьке серце на сесю нечувану на божім

сьвіті кривду, на се рафіноване злодійство, якого допускали ся „славні“ потомки, огидної памяти родоначальники нинішної польської гакати? А Тебе, руський, зпоконвіку преруський хлопе латинського обряду, чи не палить румянець сорому, що змінивши свій давний греко-руський обряд, сьвяту пра-батьківську віру — змінюєш нині і свою народність, вирікаєш ся Руси-України, тої найбільшої на земській кули мученицї, що сотки літ, цїлі віки зносить Христові муки? Чи не заворушило ся і в Тобі серце, не відізвала ся десь у куточку совість, покаянє та жаль, що вирік ся рідної матери, а пішов на службу до тих, що Тебе визискували цїле житє, що плюгавили Твоїх татів, дїдів, пра- і прадїдів, що правдивої релїґі не мають, не мали і нїколи не будуть мати, бо з релїґії зробили самотраски на легковірних Русинів?... Не соромно Тобі, що дав ся так погано, так безлично, так сатанїчно хитро обмотати гакатистичним шубравцям і називаєш ся нині: поляком?...

Розваж добре, Брате дорогий! Читай часописи гакатистично-польські і наші руські, а як у Тобі іще не зівсїм завмерло почутє гордости, почутє чести та людського достоїнства — то пізнаєш і будеш мусїти признати, що одинокими Твоїми оборонцями, одинокими приятелями, що з наражуванєм себе самих, без гроший, не за заплату і не для своїх особистих цїлий — що отже єдиними тут в нашій

нещасливій Галичині Твоїми оборонцями є не ті, що на ґвавт хотять Тебе зробити „polak-ом“, не ті, що Тебе обидливо клепають по раменах, як потребують Твойого голосу при виборах, не ті, що Тебе так само доять, як і хлопа руського обряду — одним словом, не польські гакатисти — лише ми, Русини-Українці, ми, національно-демократична партия, ми, українські радикали!... Розваж у своїй голові, чи добре, чи чесно і чи розумно поступаєш Ти через те, що відцурав ся тої сьвятої руської мови, якою до Тебе говорила Твоя люба мати, тай Твій дорогий батько, у якій Тобі пісоньки сьпівали, гойдаючи в колисочці — а хапаєш ся мови чужої, мови тої, що не знала ніякого, хочби найменшого пошанівку для Твоєї мужицької сірачини; тої мови, що Тебе „*тикала*“, що Тебе кликала на панщину, що Тобі буки рахувала, та що Тебе не мала і не має за брата-ближнього, лише за зьвірину, за пса?... Погадай собі Брате, який Ти робиш на сім інтерес, чи не вийдеш Ти на тім так, як той польський „stryjek, co przemieniał siekierkę za kijek?“

Наші руські сьвященики не учать, що можна ближнього кривдити; руська релїґія не позваляє висьмівати ся з польської, не наказує Поляками погорджувати, висьмівати їх, кривдити Поляка-латинника лиш тому, що він Поляк і латинник! Русини Тебе не учили і не учать кривдити Поляків, обмовлювати їх, не завязувати з ними знакомства, визискувати, обкрадати

в такий брудний, в такий нечувано поганий і підлий спосіб! Русини не працюють над тим, аби Ти, хлопе, був вічно темний, вічно дурний, послушний, та давав ся їм доїти, як тота корова! Русини не хочуть Твоєї неволї, не хочуть Твоєї кривди, Твойого терпіня, нужди, недостатків!... Русини не хочуть, аби Ти з'убожівши, гинув, або змінював свою релїґію лиш тому, аби опісля лекше Тебе до плуга запрягти та орати, аби Тобою воду возити! Русини не кажуть, аби Ти лїз у жидівську лихву, не хотять Тебе позбавити Твоєї землицї, не хотять Тебе віддати на поталу тим, що жиють коштом Твойого поту, та крови! Русини не працюють над тим, аби Твоїх ксьондзів заслїплювати, ненавидїти, туманити і кривдити! Русини не хотять старшувати над Тобою і Твоїми релїґійними переконанями! Русини не звалюють своїх поступків на Тебе, не учать дїтий, щоб ті робили Тобі пакости, кривдили Тебе і Твою дитину! Русини не старають ся о знищенє шкіл, аби Ти не мав де научити ся чогось доброго та пожиточного, не хотять Твоєї темноти, не кажуть, що хлопови треба заборонити учити ся! Русини не підкидають під Твоїх біскупів та ксьондзів лайдацьких ґазеток та письм, які би їх компромітували, не оголошують бріхонь по ґазетах, не дурять Тебе тай нїкого на сьвітї! Русини не бажають і нїколи не бажали хлопів мордувати, як зьвірину, не давали і не продавали хлопів до татарської неволї, не виганяли Мазурів з їх пра-

дідної землї, не кольонїзували їх краю своїми людьми! Русини вкінцї не перекабачували на своє нїкого на сьвітї, не рабували чужих добитків, вигнавши властителїв, або зробивши їх своїми підданими!... Нї! Противно, ми, як боремо ся, то боремо ся тільки за правду, за тую правду, за яку терпів і смерть поніс Найбільший Мученик сьвіта, Ісус Христос! Ми не хочемо навіть, аби Ти змінював свій обряд — нї! Ми лиш хочемо, аби Ти став знов чоловіком, аби Ти не вирікав ея назви чоловічої, не йшов добровільно у гакатистичне ярмо тих, що учать змалку красти, рабувати, висьмівати усяку чесноту, що учать своїх дїтий ближнього ненавидїти, розбивати, кажучи їм, що „Rusina można krzywdzić, obrabować, zamordować, a Pan Bóg pomoże!...“ Ми хочемо лише і бажаємо Твойого добра і добра для Твоїх дрібних дїточок! Ми Тобі хочемо волї і кажемо: Брате, не будь худобиною, не будь зьвіриною, не будь огидним слуґусом, лиш тим, чим Ти і сотворений і до чого маєш усякі права — то значить: чоловіком-горожанином! Ми Тобі кажемо: будь тим, чим були Твої прадїди, дїди і батьки, то є: **Русином**! — Не штука, Брате, кидати слабого на дорозї, а приставати до сильнїйшого! Ще коби хоч з того була яка користь — чорт бери! А то яка? Ану дай менї хоч один доказ, що Ти, виректи ся руськости, робиш інтерес, то я сам пристану зараз на лацїнське і польське! Чи добре робив сьв. Петро, що вирікав ся

Христа? Брате латиннику! Адже красше і ліпше і чеснійше буде, як Ти будеш тішити ся пошаною міліонів своїх рідних братів-Русинів, які Тебе назвуть героєм, борцем за правду — ніж бути у свойого ксьондза, чи там дідича локаєм, доносчиком, з якого і вони сами сьміють ся і ним бридять ся, а у нас, у цілого 30-міліонового народу зрадником, хрунем! Юдою Іскаріотським!... Розваж добре. Перечитай оті слова добре, розсунь собі у своїй головонці і ріши ся раз: чи ліпше запродувати себе знов в неволю, зраджувати невинних і покривджених братів, зраджувати власну найблизшу родину — чи ліпше вернути назад до нас, до людий чесних, до людий праці, що борють ся за себе і за усіх покривджених? Надумай ся добре, чи ліпше Тобі, Брате, приставати до гакатистичних опришків, чи вернути на дорогу правди, вернути до віри батьківської, так, як зробив се ґраф Андрей Шептицький, руський Митрополит, якого ціла Україна нині любить і славить?...

Отсї „пшиказаня“ повинні вже самі вилічити Тебе із того дуру, який в Тебе впоїли безсовісні гакатисти; се повинно Тебе знова повернути правді, як лише не цілком у Тобі завмерла совість. Але, як Тобі сего за мало, то я Тобі дам такі річи читати, яких ціла куля земська не бачила, яких ніяка друга історня на сьвіті не знала і не знає; такі річи, що треба би бути хиба псом, остатною свинею, треба би

бути хиба каменем, скалою, аби не опамятати ся, та не наплювати на тих, що замість любови, замість науки, культури, цивілїзациї, добра і гаразду — намовляють люд до злодійства, розбою, ненависти, а рівночасно той самий люд ведуть до ще гіршої глупоти і темноти, а тим самим і до ярма.

Читайте, братя, польсько-гакатистичні „пшиказаня“, а відтак будете читати про те, як ляцькі гакатисти виконували оті свої чортівські „пшиказаня“ і як лила ся ріками руська невинна кровця!...

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 12 16 25 10 007 7